

“JE MOET DE NOODZAAK VOELEN”

DE JUISTE KEUZES

Oostvaardersplassen

STERRE SPRENGERS IS DOCUMENTAIR FOTOGRAAF EN BEELDREDACTEUR BIJ NRC-NEXT. IEDERE DAG KIEST ZIJ UIT 3000 BEELDEN ÉÉN FOTO VOOR DE RUBRIEK IN BEELD. DEZE FOTO VORMT HET HART VAN DE NRC-NEXT EN WORDT BIJNA TWEE PAGINAVULLEND AFGEDRUKT. AAN DE HAND VAN EEN AANTAL STELLINGEN WISSELEN WE VAN GEDACHTEN OVER DOCUMENTAIRE FOTOGRAFIE EN HET COMMUNICEREN MET FOTO'S.

Plateaux Hageven

De basis voor documentaire fotografie is nieuwsgierigheid.

“Oneens: Het is deels waar, maar ik denk ook dat het noodzakelijk is om iets te vertellen. Noodzaak is een interessantere drijfveer dan nieuwsgierigheid. Als je de noodzaak voelt om een verhaal te vertellen stel je andere eisen aan jezelf. Het mag niet mislukken en het moet kwaliteit hebben.”

Documentaire fotografie is gericht op het publiek voor wie je het gaat maken.

“Eens: Het belangrijkste is dat je het verhaal kan vertellen en dat het leesbaar is. Bij documentaire fotografie is het goed als het over het onderwerp gaat én over het publiek aan wie je het wilt vertellen. In de kunstfotografie gaat het meer om de maker. Documentaire fotografie is een onderzoeksvorm. Je voelt die noodzaak, er is een verhaal en dan ga je onderzoeken. Dat doe je op verschillende manieren: je gaat met mensen praten, kijken, schrijven en fotograferen. Zo kom je tot een punt waarbij je weet hoe je het wilt fotograferen. Er ontstaat er een beeldconcept waarin twee vragen centraal staan: Welke context heeft het nodig en wat is dan je publiek? Welke informatie moet je geven om het leesbaar te maken?”

Als je geen onderzoek doet, kom je nooit verder dan de oppervlakte.

“Eens: Daar ben ik echt van overtuigd. Dat komt ook door mijn opleiding aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten in Den Haag. Ik heb echt gekozen voor documentaire fotografie en daarin is het aspect sociologie ook heel belangrijk. Hoe kun je dit aspect in je onderzoek toepassen? Door bijvoorbeeld naar statistieken te kijken, interviews te doen, te kijken naar groepen mensen binnen de samenleving of fenomenen en die interpreteren. Je kunt alleen een objectief standpunt innemen als je de inhoud goed kent. Zo weet je welk afstand je nodig hebt om het goed te laten zien. Het is bijna onvermijdelijk dat je gekleurd tegenover je onderwerp staat. Het is een ouderwets standpunt dat documentaire fotografie objectief is. Dat is het natuurlijk niet. Je maakt als fotograaf heel veel keuzes. Het is zaak om door dat onderzoek zo goed mogelijk te weten op welke manier je het verhaal wilt kleuren.”

Laat de mensen wennen aan de fotograaf.

“Eens: Dat is heel belangrijk. Je moet altijd met heel veel integriteit te werk gaan. Je vraagt heel veel van je onderwerp en het enige wat je terug kunt geven is een prettige

situatie en misschien een foto, maar je neemt veel meer. Dus moet je altijd met heel veel respect met je onderwerp omgaan. Mensen moeten ook eerst wennen aan de camera. Als je het eerste moment ergens bent, maak je wat je van tevoren in je hoofd had. Je krijgt wel voor elkaar wat je wilt, maar je komt niet verder. Als je dat beeld hebt gemaakt, kun je het loslaten en kunnen er dingen gebeuren die je niet wist. En dat kan iets interessanter opleveren. Een project wordt interessanter als je langzaam onderdeel wordt van je onderwerp. Dat kan alleen als je je onderwerp langere tijd volgt. Als je wordt opgenomen en deel wordt van de leefwereld van je onderwerp.”

Je moet je focussen en één aspect uitkiezen.

“Eens: Dat vind ik wel een interessante vorm. Er zijn natuurlijk verschillende manieren waarop je kunt vertellen. Je kunt ook een chronologisch verhaal vertellen. Wat ik interessant vind in documentaire fotografie is als er echt wordt gekeken naar een beeldconcept. Misschien is er een heel klein element uit een bepaald verhaal waar je het hele verhaal aan op kunt hangen. Alleen maar door dat stukje te laten zien, vertel je een veel groter geheel. Het is interessant als je daar een spanningsboog tussen kan vinden.”

Kennemerduinen

Documentair is beter in een serie dan als één losse foto.

“Eens/Oneens: Het kan allebei, er is geen beter. Als het verhaal in één foto verteld kan worden is dit sterker, maar dit is niet vaak het geval. Het hangt van je onderwerp af of dit kan. In dat geval is minder meer. Er zijn niet veel onderwerpen die zich hiervoor lenen. Het moet geen streven zijn om alles in één beeld te krijgen. Als het goed is zit er in elke serie een kernbeeld. Dit is het beeld waar alles in zit. Het beeld dat je heeft geïnspireerd tot het maken van de rest. Eén beeld waar je alles aan op kunt hangen, maar je hebt de rest nodig om het aan te vullen. Het is spannend voor de kijker als de serie is opgebouwd rond dat kernbeeld. Bij de eerste beelden vraagt hij zich af waar hij naar kijkt. Bij de volgende beelden krijgt hij een idee. Vervolgens zorgt het kernbeeld dat de kijker het snapt. De volgende beelden zorgen voor bevestiging.”

Zorg voor foto's die het verhaal introduceren en de context bepalen.

“Eens: Als het goed is ontstaat dat gaandeweg. In mijn eigen fotografie vind ik het spannend als ik nog niet weet waarmee ik terug kom. Als je al weet wat je wilt fotograferen en hoe het eruit ziet, hoeft het eigenlijk al niet meer gefotografeerd te worden want dan is

het beeld er al. Het gaat erom wat je wilt toevoegen aan de beelden die je al hebt en die er al zijn in ons collectief geheugen.”

Het gaat om inhoud, vorm speelt geen rol.

“Oneens: Esthetiek maakt fotografie heel toegankelijk. Als een beeld prettig is om naar te kijken word je uitgenodigd om er náár te kijken en dan kan het verhaal naar boven komen.”

De titel is heel belangrijk.

“Eens: De titel bepaalt de kijkrichting. Het is het allereerste dat je ziet, nog eerder dan de foto's. Het is heel moeilijk om een goede titel te bedenken. Je begint vaak met een werktitel en tijdens het project wordt dat soms gewoon dé titel. Het is heel goed om steeds over de titel na te denken. Het dwingt je om steeds te bedenken waar het werkelijk over gaat. De titel moet de kapstok zijn waar je alles steeds weer aan kunt ophangen. Als dat niet zo is, klopt die titel niet meer en moet je je afvragen waarom die titel niet meer klopt. Wat was mijn doel? Ben ik afgeweken? Waarom ben ik afgeweken en is dat misschien wel beter? Je kunt ook de keuze maken om er helemaal niets aan mee te geven, zelfs geen titel. In dat geval moet het wel een inhoudelijke keuze zijn, geen vormkeuze.”

Als je documentair werk ensceneert moet het resultaat knetterrecht zijn.

“Oneens: Je mag het zien, je mag het zelfs overdrijven als je maar heel duidelijk hebt waarom je het doet. Fotografie is niet de werkelijkheid. Het is een enorm creëerproces en daarin mag je ook ensceneren. Een discussie die nu erg leeft binnen de documentair en zeker binnen de journalistieke fotografie is tot hoever je mag ensceneren. Ik ben heel benieuwd tot hoe ver deze ontwikkeling kan gaan. Dat vind ik interessant, er kan iets spannends gebeuren. Dat is ook het grootste verschil tussen journalistieke en documentaire fotografie. Journalistiek heeft een hele andere uitstraling en een andere functie. Daar moet je veel meer de werkelijkheid laten zien zoals die is. Het is een utopisch idee dat dat dan de werkelijkheid is omdat de fotograaf alsnog heel veel keuzes maakt. Het moet wel heel dichtbij de werkelijkheid blijven. Bij documentaire fotografie kun je daar meer van afstappen.”

Herkenbaarheid maakt het beeld toegankelijk.

“Eens: Wij kijken naar beeld en kunnen alleen dingen herkennen omdat we het al eerder gezien hebben. Zo werken je hersenen. Je kunt alleen dingen zien als je ze al eerder gezien hebt. Alles refereert aan een soort

Drentse friese wold

eerste beeld. Dat maakt het beeld toegankelijk waardoor mensen er echt in kunnen duiken. Anders snappen ze het niet. Aan de ene kant moet je zorgen dat het beeld herkenbaar is, aan de andere kant moet je ervoor zorgen dat je hetgeen dat in het collectieve geheugen zit vernieuwend laat zien.”

Iedere dag word ik opnieuw verrast.

“**Oneens:** Het zit er niet altijd tussen. In het aanbod van 3000 foto’s zie je dat er al heel veel tussen zit dat je al kent. Je bent op zoek naar beelden die nog echt verrassen. Die verrassing zit in de manier hoe iets in beeld is gebracht. De uitdaging bij documentaire fotografie is om iets op een andere manier te laten zien. Het is interessanter als de fotograaf heeft nagedacht wat er nu echt gebeurt en of hij juist dat moet fotograferen. Als er brand is kun je misschien beter iedereen in zijn kamerjas op straat fotograferen dan de brand. Want die brand is altijd brand, dat kennen we al. Het gaat erom dat je erover denkt wat er werkelijk gebeurt en hoe je dat het beste kunt laten zien.”

Bij de keuze voor In Beeld speelt de context ook een belangrijke rol.

“**Eens:** Bij de keuze voor In Beeld moet de context een interessante draai aan het beeld geven. Ten eerste moet het een foto zijn die

op groot formaat werkt. Die het rechtvaardigt dat hij zo groot in de krant komt. Ik kies er zes uit en die printen we op het grote formaat van de rubriek. Samen met alle redacteurs die dan nog aanwezig zijn, maken we de uiteindelijke keuze. Zij weten niet waar de foto’s over gaan. Ze staan voor het beeld en vullen het verhaal zelf in. Voor we de definitieve keuze maken, vertel ik wat er eigenlijk gebeurt op die foto. Dat kan heel verrassend zijn of een reden om tot een andere keuze te komen. Iets wat heel mooi is gefotografeerd, maar waarbij het verhaal erachter heel erg is. Dat soort tegenstellingen, daar zijn we naar op zoek.”

De beste oefening is kijken naar andere fotografen

“**Eens:** Je kunt heel veel leren door naar anderen te kijken. Probeer het werk te analyseren. Welke keuzes zie je in het werk en waarom denk je dat de fotograaf die keuzes heeft gemaakt? Bij fotoboeken analyseer ik alles heel zorgvuldig. Welk papier is gekozen, welk lettertype, welke tekst staat erin en waar staat de titel? Hoe zijn de beelden opgebouwd? Wat denk ik dat het kernbeeld is en waar zit die in de serie? Zitten er portretten in en landschap? Wat voor soort beelden zijn er gecombineerd? Welke camera zou hij hebben gebruikt? Ga al die keuzes langs en kijk waarom die keuzes

zijn gemaakt en of jij dat ook op die manier zou doen en waarom. Er zijn zoveel keuzes te maken dat het heel goed is om te kijken hoe anderen hebben gekozen.”

Tekst: Diana Bokje
Fotografie: Sterre Sprengers, uit
‘Nieuwe Oernatuur’
Website: www.sterresprengers.nl

BOEK

Nieuwe Oernatuur
Het boek toont natuurgebieden in Nederland waar recentelijk nieuwe oernatuur is gecreëerd.
Sterre Sprengers
Uitgave in eigen beheer
ISBN 978-90-813204-1-2

INTERESSANTE WEBSITES:

www.photoq.nl
www.duthcdoc.nl
theblacksnapper.com